

УДК 159.9:2-7

[https://doi.org/10.52058/2786-5274-2025-12\(52\)-922-932](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2025-12(52)-922-932)

Матієнко Тетяна Василівна кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри психології та педагогіки Одеського державного університету внутрішніх справ, м. Одеса, <https://orcid.org/0000-0001-9695-2222>

Адамантова Аліна Валентинівна студентка 2 курсу заочної форми навчання, освітній рівень «Магістр», спеціальність 053 «Психологія» Одеського державного університету внутрішніх справ, м. Одеса

ФОРМУВАННЯ СВІТОГЛЯДНОЇ СВІДОМОСТІ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ СТРУКТУРНИХ ЕЛЕМЕНТІВ РЕЛІГІЇ

Анотація. У роботі розглянуто психологічні та соціокультурні чинники формування світоглядної свідомості особистості. Автором підкреслюється, що світогляд як складна інтегративна структура формується під впливом когнітивних схем, ціннісно-сміслових орієнтацій, емоційно-регулятивних механізмів та соціального контексту. Особливу увагу приділено ролі релігії як потужного інституту світоглядної регуляції, здатного визначати інтерпретацію людиною життєвих подій, задавати рамки морально-етичної поведінки та впливати на конструювання ідентичності.

Підкреслюється, що релігійні системи утворюють цілісну модель впорядкування світу, яка включає сакральний центр, міфологічні та космогонічні уявлення, догматику, ритуально-культові практики, символічну систему, духовенство, релігійну спільноту, морально-етичні приписи, календар свят та зовнішню ідентичність віруючих.

Висвітлено, що саме ці компоненти забезпечують стабільність світоглядної структури людини, впливають на її поведінку, визначають межі відповідальності й формують життєву позицію.

У дослідженні наголошено, що релігія виконує не лише духовно-орієнтаційну, але й психологічну функцію – сприяє осмисленню кризових подій, знижує рівень екзистенційної тривоги, забезпечує підтримку в умовах невизначеності та соціально-психологічних викликів. З позицій сучасної психології релігійність розглядається як механізм інтеграції досвіду, що впливає на формування цінностей, сенсів і загальної життєвої цілісності особистості.

На основі порівняльного аналізу релігійних традицій різних культурних типів у роботі сформовано універсальну структурну модель релігії, яка може застосовуватися для оцінки її впливу на світогляд особистості. Така модель дозволяє виявити спільні закономірності релігійних систем та глибше зрозуміти механізми формування світоглядної свідомості.

Зроблено висновок, що світоглядна свідомість є не лише інтелектуальною конструкцією, а складним психологічним утворенням, яке виникає в результаті взаємодії індивідуального досвіду, культурних впливів і релігійно-символічних моделей. Сформована теоретична база створює основу для подальшого аналізу специфіки релігійного впливу на світогляд сучасної людини.

Ключові слова: світогляд, світоглядна свідомість, релігія, сакральний центр, догматика, ритуально-культова практика, ціннісно-смилова сфера, морально-етичний кодекс, релігійні традиції, соціалізація, психологічні механізми, формула релігії, релігійна ідентичність.

Matiienko Tetiana PhD in Law, Associate Professor, Department of Psychology and Pedagogy, Odesa State University of Internal Affairs, Odesa, <https://orcid.org/0000-0001-9695-2222>

Adamantova Alina Valentynivna 2nd-year part-time Master's student, specialty 053 Psychology, Odesa State University of Internal Affairs, Odesa

FORMATION OF WORLDVIEW CONSCIOUSNESS THROUGH THE PRISM OF THE STRUCTURAL ELEMENTS OF RELIGION

Abstract. The paper examines the psychological and sociocultural factors that shape an individual's worldview consciousness. The author emphasizes that the worldview, as a complex integrative structure, is formed under the influence of cognitive schemes, value-semantic orientations, emotional-regulatory mechanisms, and the social context. Particular attention is given to the role of religion as a powerful institution of worldview regulation capable of shaping a person's interpretation of life events, defining the boundaries of moral and ethical behavior, and influencing the construction of identity.

It is emphasized that religious systems form a coherent model of world order, which includes a sacred center, mythological and cosmogonic concepts, dogmatics, ritual and cult practices, a symbolic system, clergy, a religious community, moral and ethical prescriptions, a calendar of holidays, and the external identity of believers. These components provide stability to an individual's worldview structure, influence behavior, determine boundaries of responsibility, and shape life orientation.

The study highlights that religion performs not only a spiritual and orientational function but also a psychological one – helping individuals make sense of crisis events, reducing existential anxiety, and providing support under conditions of uncertainty and socio-psychological challenges. From the standpoint of modern psychology, religiosity is viewed as a mechanism for integrating experience, influencing the development of values, meaning-making, and the overall life coherence of the individual.

Based on a comparative analysis of religious traditions across various cultural types, the paper outlines a universal structural model of religion that can be used to

assess its influence on an individual's worldview. This model makes it possible to identify common patterns of religious systems and to gain a deeper understanding of the mechanisms underlying the formation of worldview consciousness.

It is concluded that worldview consciousness is not only an intellectual construct but a complex psychological formation that emerges from the interaction of individual experience, cultural influences, and religious-symbolic models. The theoretical framework developed in the study provides a foundation for further analysis of the specific features of religious influence on the worldview of modern individuals.

Keywords: worldview, worldview consciousness, religion, sacred center, dogmatics, ritual and cult practice, value-semantic sphere, moral and ethical code, religious traditions, socialization, psychological mechanisms, formula of religion, religious identity.

Постановка проблеми. Формування світоглядної свідомості особистості є ключовою умовою гармонійного розвитку як окремої людини, так і соціальних спільнот. Сучасні соціокультурні трансформації супроводжуються зростанням невизначеності, підвищеним психологічним навантаженням та потребою в стійких системах смислової орієнтації. У таких умовах особливої ваги набуває питання того, як саме вибудовується внутрішня цілісність людини, якими механізмами забезпечується її здатність орієнтуватися в складних життєвих ситуаціях, ухвалювати рішення та зберігати психологічну рівновагу.

Історично одним із найефективніших механізмів формування світоглядної свідомості виступала релігія. Релігійні системи протягом століть забезпечували людині цілісну модель світорозуміння: пояснювали походження та будову світу, визначали норми поведінки, формували моральні орієнтири й закріплювали цінності, необхідні для соціальної стабільності. Завдяки цьому релігія виконувала функцію впорядкування внутрішнього досвіду, зниження тривожності, інтеграції особистості в спільноту та підтримання соціальної гармонії.

У сучасних умовах, коли зростає роль світських інституцій, а традиційні релігійні форми трансформуються, особливо актуальним є системне вивчення структурних елементів релігійної свідомості як універсальних механізмів формування світогляду. Розуміння цих механізмів є важливим не лише в контексті релігієзнавства, але й для психології, менеджменту, освіти та організаційного розвитку, оскільки дає можливість створювати ефективні соціальні середовища, які сприяють зростанню особистості, формуванню відповідальної поведінки та підвищенню внутрішньої мотивації.

Наявність повторюваних елементів у різних релігійних традиціях свідчить про існування універсальної структури, що забезпечує їхній вплив на свідомість людини. Проте в сучасній науці відсутня цілісна психологічна модель, яка б систематизувала ці елементи та дозволила застосовувати їх у світських практиках побудови колективів, корпоративної культури й освітніх середовищ. Саме тому постає необхідність у розробці універсальної структурної моделі

релігії, що ґрунтується на порівняльному аналізі провідних світових традицій і дозволяє пояснити їхній вплив на формування світоглядної свідомості особистості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемі формування світогляду та світоглядної свідомості особистості присвячено наукові праці вітчизняних і зарубіжних психологів, філософів та релігієзнавців – Г. Олпорта, В. Франкла, К.-Г. Юнга, А. Маслоу, М. Еліаде, П. Бергера, Т. Лукмана, Е. Дюркгейма, В. Джеймса, Л. Филиповича, А. Колодного, М. Заковича та інших. Теоретико-методологічні засади дослідження світогляду як цілісної структури свідомості представлені у працях І. Канта, В. Дільтея, М. Шелера, К. Ясперса.

Структурні особливості релігії, її складові елементи та функції у формуванні світоглядних орієнтацій розкрито у роботах М. Еліаде, Н. Шугаєвої, Е. Дюркгейма, П. Бергера і Т. Лукмана, де релігія розглядається як багатокомпонентна система, що впливає на свідомість, поведінку та ціннісні орієнтації особистості.

Разом із тим психологічні механізми формування світоглядної свідомості через структурні елементи релігії, а також можливість застосування універсальної моделі релігії у сучасних соціальних та організаційних системах залишаються недостатньо систематизованими та науково узагальненими.

Мета статті полягає у виявленні психологічних механізмів формування світоглядної свідомості особистості на основі аналізу релігії як цілісної структурованої системи та обґрунтування універсальної моделі релігії, що дозволяє пояснити закономірності впливу релігійних світоглядних структур на ціннісно-смыслову сферу людини, її поведінку та соціальну адаптацію.

Виклад основного матеріалу. Психологічний аналіз релігії як механізму формування світоглядної свідомості особистості передбачає вихід за межі традиційного опису віровчень і конфесійних відмінностей. У центр уваги вноситься не стільки зміст окремих догматів, скільки структурні та функціональні характеристики релігії як особливої системи організації людського досвіду. Світоглядна свідомість у сучасній психології розуміється як інтегрована смыслова структура, яка забезпечує внутрішню впорядкованість уявлень людини про світ, себе та інших, визначає її життєву позицію, систему цінностей і стратегії поведінки. Релігія у цьому контексті постає як одна з найпотужніших та історично найстабільніших форм впливу на світоглядні конструкти особистості.

Реальність, яку індивід сприймає як «об'єктивну», значною мірою є продуктом соціальної конструкції: вона підтримується інституціями, мовою, символами, звичними практиками та колективною пам'яттю. Релігія виступає однією з центральних інституцій цього процесу, адже вона легітимізує базові уявлення про світопорядок, походження людини, сенс страждання, смерті та історичного розвитку. Водночас, із психологічної точки зору, релігія конструює не лише «зовнішню» модель світу, а й «внутрішню» картину «я», задаючи

людині образ себе як істоти, що має певне покликання, моральну відповідальність і перспективу трансцендентного виміру існування.

Екзистенційна психологія наголошує, що життєздатний світогляд неодмінно включає смисловий компонент: здатність людини бачити у власному житті цінність, напрямок і виправдання зусиль. Без інтегрованої смислової системи особистість переживає почуття внутрішньої порожнечі, хаосу, екзистенційної тривоги, які можуть призводити до дезадаптації, депресивних і невротичних проявів. Релігія історично виконувала функцію постачальника таких смислів, пропонуючи цілісні відповіді на фундаментальні питання: «Хто я? Звідки я? Для чого я живу? Що є добром і злом? Що чекає після смерті?». У цьому полягає її ключова психологічна значущість: вона не лише пояснює світ, а структурно організовує процес смислотворення.

З позицій аналітичної психології Юнга, релігія торкається не лише свідомих переконань, а й глибинних шарів колективного несвідомого. Релігійні образи, міфи та ритуали виражають архетипні структури психіки, які задають універсальні сценарії переживання життя, смерті, жертвності, відновлення, шляху героя, падіння і відродження. Завдяки цьому релігія не просто нав'язує людині зовнішню систему норм, а резонує з глибинними психічними потребами, забезпечуючи відчуття «впізнавання» та внутрішньої узгодженості між особистим досвідом і надіндивідуальними смислами.

Релігія є водночас індивідуальним і колективним феноменом: індивід переживає сакральне як щось абсолютно особистісне, але зміст цих переживань структурований колективною свідомістю спільноти. Таким чином, релігія діє ще і як місток між «Я» та «Ми», інтегруючи окрему особистість у ширший культурний та соціальний контекст. На психологічному рівні це означає, що релігійна система одночасно виконує функції ідентифікації, адаптації й регуляції: вона допомагає людині визначити «хто я серед інших», «що ми поділяємо як спільнота» та «як я маю діяти, щоби залишатися «своїм» для цієї групи».

Важливим напрямом сучасного наукового аналізу релігії є пошук універсальних структурних елементів, що повторюються в різних релігійних традиціях. Вивчення світових релігій показує, що незалежно від історичного періоду, культурного контексту чи географічного розташування, релігійні системи складаються з подібних за функціями компонентів. У різних конфесіях вони можуть мати специфічні назви, форми й богословські обґрунтування, однак їхній психологічний зміст і роль у формуванні світоглядної свідомості залишаються сталими. Саме така повторюваність дозволяє говорити про існування універсальної «формули релігії», яку можна описати як структурну модель організації смислів, цінностей і практик.

Центральним елементом будь-якої релігії є об'єкт поклоніння або сакральний центр. У монотеїстичних традиціях (християнство, іслам, юдаїзм) ним виступає єдиний Бог; у політеїстичних системах – пантеон богів або ієрархія

божественних істот (індуїзм, частина традиційних релігій); у деяких формах буддизму – не персоніфікований Абсолют чи принцип просвітлення. Психологічно сакральний центр виконує функцію абсолютної опори: він концентрує уявлення про вищий порядок, остаточну істину та кінцевий сенс.

Наявність такої опори зменшує екзистенційну тривогу, пов'язану з невизначеністю, випадковістю та смертю, і створює внутрішнє відчуття стабільності, навіть коли зовнішні умови є хаотичними чи загрозливими.

Другим універсальним елементом є міфологічні та космогонічні наративи, які пояснюють походження світу, людини, зла, страждання, смерті та історії. Вони формують символічну «карту» реальності, у межах якої людина знаходить своє місце й призначення. З точки зору психології, міфи виконують функцію глибинних моделей інтерпретації подій: через них особистість осмислює власні кризи як «випробування», втрати – як частину ширшого задуму, а життєві успіхи – як реалізацію певної місії. Архетипний зміст міфів, описаний Юнгом, забезпечує їхню універсальність і повторюваність у різних культурах: образи героя, жертви, спасителя, мудреця, спокусника тощо стають психологічними матрицями для структурування досвіду.

Третій компонент – догматичні положення і священні тексти – формує когнітивний каркас світогляду. Догматика пропонує систематизовану інтерпретацію природи Бога, людини, світу, гріха, спасіння, спасительних подій історії тощо. Священні тексти (Біблія, Коран, Тора, Веди та ін.) виконують роль нормативних джерел, до яких віруючий звертається як до остаточного критерію істини. З психологічної точки зору, догматична система впорядковує уявлення про причинно-наслідкові зв'язки («якщо людина чинить так, наслідком буде те»), формує стабільні когнітивні схеми й зменшує невизначеність. Саме через догматику відбувається інтелектуалізація віри: релігійний досвід отримує раціональне обґрунтування, яке дозволяє інтегрувати його в цілісну картину світу.

Наступний пласт становить ритуально-культува практика. Ритуали, обряди, богослужіння, молитви, пости, паломництва, участь у сакраментальних діях – це форми діяльності, через які віра «втілюється» у дію. Вони виконують одночасно декілька психологічних функцій. По-перше, ритуал переводить абстрактні переконання в тілесно-емоційний досвід, завдяки чому вони стають частиною «живої» реальності людини, а не лише набором ідей. По-друге, регулярність ритуалів структурує час і створює відчуття передбачуваності, що підвищує почуття безпеки. По-третє, спільне виконання ритуалів посилює групову ідентичність, дає переживання єдності та підтримки. На рівні світоглядної свідомості ритуал закріплює ключові смислові акценти, постійно повертаючи увагу особистості до базових вірвань і цінностей.

Особливу роль відіграють релігійні символи, знаки й атрибутика. Хрест у християнстві, півмісяць в ісламі, Зірка Давида в юдаїзмі, ом у індуїзмі, лотос у буддизмі тощо – це не лише умовні позначення, а смислові концентрати, здатні

викликати складні асоціативні й емоційні реакції. Символи пов'язують свідомий і несвідомий рівні психіки: людина може не завжди раціонально пояснити своє ставлення до того чи іншого образу, але переживає його як значущий. У структурі світоглядної свідомості символи виконують функцію «якорів», що фіксують ключові смисли й цінності, полегшуючи їхню актуалізацію в потрібні моменти.

Простір «священного» – храми, монастирі, святині, місця паломництва – також має важливе психологічне значення. Вони створюють фізично виокремлену територію, що сприймається як «інший простір», відмінний від буденної реальності. Перебування в такому просторі сприяє зміні стану свідомості: посиленню рефлексії, переживанню піднесення, зосередження. У цьому сенсі культові споруди є не лише архітектурними об'єктами, а інструментами психічної регуляції, які підтримують специфічний рівень зосередженості на духовних смислах.

Духовенство та релігійна ієрархія виконують функції збереження традиції, тлумачення священних текстів і посередництва між сакральним і профанним. На психологічному рівні ці фігури часто набувають статусу «носіїв істини», до яких віруючий звертається по підтвердження власних сумнівів, моральну оцінку вчинків, підтримку або санкцію. Наявність такої ієрархії знімає частину тягаря екзистенційної невизначеності: людина може делегувати складні питання авторитету, який «знає краще».

Релігійна спільнота – ще один обов'язковий компонент системи. Вона забезпечує соціальний вимір віри: людина не просто «вірить», а «належить до» групи, що поділяє ті самі переконання. Через взаємодію з одновірцями формується і підтримується образ «свого» й «чужого», закріплюються групові норми, здійснюється соціальний контроль за поведінкою. Відчуття включеності до релігійної спільноти посилює психологічну захищеність, знижує відчуття самотності та сприяє стабілізації світоглядної структури.

Морально-етичний компонент релігії формує внутрішні критерії «правильного» й «неправильного» життя. Він втілюється у системі заповідей, настанов, заборон, ідеалів чеснот, уявлень про гріх і покаяння. З погляду психології, цей елемент відіграє ключову роль у формуванні совісті та самоконтролю. Внутрішні моральні норми стають частиною Я-структури: суб'єкт починає оцінювати власні думки й вчинки не лише з огляду на зовнішні наслідки, а й у світлі внутрішнього стандарту, пов'язаного з образом божественного або абсолютного добра.

Не менш значущими є релігійний календар і система свят. Вони структурують час, розділяючи його на буденний і сакральний, періоди праці й періоди піднесення, покаяння, радості, молитовної зосередженості. Це створює циклічність переживань, яка дозволяє людині проходити повторювані «кола» духовного оновлення. Свята й пости виконують роль колективних ритуалів переходу, у ході яких спільнота актуалізує ключові події священної історії та

пов'язані з ними смисли. Для окремої особистості така циклічність забезпечує регулярні «точки зупинки», коли відбувається переосмислення життя, корекція ціннісних пріоритетів і зміцнення внутрішньої мотивації.

Нарешті, зовнішня ідентичність – одяг, знаки належності, специфічна манера поведінки, особливі форми вітання – забезпечують візуальну й поведінкову впізнаваність членів спільноти. Вони виконують функцію соціальних маркерів, через які людина постійно отримує підтвердження власної приналежності до певної релігійної групи. Для самої особистості дотримання зовнішніх норм часто стає способом підтримувати внутрішню дисципліну: зміст віри закріплюється зовнішніми практиками й атрибутами. Для оточення це виступає сигналом ціннісної позиції, полегшуючи встановлення «своїх» і «чужих».

Таким чином, зовнішня ідентичність укріплює як індивідуальну, так і групову компоненту світоглядної свідомості.

Порівняльний аналіз основних релігій світу – християнства, ісламу, юдаїзму, індуїзму, буддизму, сикхізму, різних форм вайшнавизму – показує, що всі перелічені структурні елементи присутні в кожній із них, хоча конкретний зміст, символіка й богословські інтерпретації можуть істотно відрізнятись. Наприклад, у християнстві сакральним центром виступає особистісний Бог-Трійця, міфологічний рівень представлений розгорнутим нарративом творіння, гріхопадіння, історії спасіння, а моральний кодекс закріплений як у Десяти заповідях, так і в Нагірній проповіді. В ісламі сакральним центром є Аллах, міфологія фокусується на історії пророків і одкровенні Корану, догматика чітко кодифікована в аркан-уль-іман та аркан-уль-іслам, а ритуально-культува система об'єднана у п'ять стовпів ісламу. В індуїзмі об'єкт поклоніння може мати різні персоніфікації (Вішну, Шіва, Дурга тощо), міфологія надзвичайно багата і багаторівнева, а культува практика включає широкий спектр індивідуальних і колективних форм поборності – від храмового поклоніння до повторення мантр і домашніх обрядів.

Особливої уваги заслуговує феномен атеїзму та секулярних ідеологій, які на перший погляд радикально відмежовуються від релігії, але при детальному аналізі часто відтворюють її структурну формулу. У таких системах роль сакрального центру заміняється і може виконувати абсолютизована ідея (нація, клас, прогрес, ринок, «науковий раціоналізм» тощо), міфологічний рівень представлений «великими нарративами» про історичну місію певної групи чи неминучий хід історії, догматика – у вигляді ідеологічних постулатів, ритуали – у формі масових заходів, демонстрацій, корпоративних і державних церемоній, символи – у вигляді прапорів, емблем, логотипів, культових споруд – у вигляді монументальної архітектури (урядові будівлі, меморіали, корпоративні кампуси) тощо. Такий підхід дозволяє трактувати атеїзм і секулярні ідеології як квазірелігійні системи, що виконують аналогічні функції щодо формування світоглядної свідомості, але з іншим змістом сакрального.

Сформульована таким чином універсальна «формула релігії» може бути узагальнена як структурна модель, що включає: сакральний центр, міфологічно-символічний вимір, когнітивно-догматичну систему, ритуально-культурну практику, простір священного, ієрархію носіїв авторитету, спільноту, морально-етичний кодекс, циклічну організацію часу (календар, свята) та зовнішню ідентичність. Психологічно всі ці компоненти працюють як взаємопов'язані механізми стабілізації смислотворення, регуляції поведінки, підтримки ідентичності й інтеграції особистості в соціально-культурний простір.

Перехід від опису цієї формули до її практичного застосування відкриває новий вимір – можливість використання структурних принципів релігії в нерелігійних контекстах. У сучасних організаціях, особливо великих корпораціях, можна спостерігати формування власних «квазі-релігійних» систем: створення місії та візії компанії як сакралізованого центру, формування корпоративних міфів (історії заснування, образ «харизматичного засновника», наративи про «місію змінити світ»), розробка корпоративних цінностей як морального кодексу, впровадження ритуалів (щорічні конференції, нагородження, «дні компанії»), використання специфічних символів (логотип, фірмовий стиль, слогани), структурно організовані «священні простори» (офіси з особливою архітектурою, корпоративні кампуси), чітка ієрархія, спільнота працівників зі спільною ідентичністю тощо. Усе це свідчить про те, що психологічні механізми світоглядної організації, які історично реалізовувалися в релігійних системах, переносяться в інші сфери соціальної реальності.

З точки зору психології управління, усвідомлене використання елементів цієї формули може дозволити створювати в організаціях такі умови, в яких працівники відчувають не лише зовнішню мотивацію (зарплата, контроль), а й внутрішню смислову залученість. Коли місія організації корелює з особистісними цінностями співробітника, коли існує зрозумілий «наратив» про те, навіщо саме ця діяльність важлива, коли є спільні символи та ритуали, які підсилюють відчуття причетності, – формується своєрідна «корпоративна світоглядна свідомість». Вона може виступати як фактор стійкості, лояльності, готовності брати на себе відповідальність і долати труднощі.

Однак використання універсальної формули релігії в нерелігійних контекстах потребує обережності й етичної рефлексії. Ті самі механізми, що здатні підтримувати розвиток особистості, її внутрішню цілісність і здатність до смислотворення, можуть бути використані для маніпуляції, тотального контролю й пригнічення індивідуальної свободи. Надмірна сакралізація організаційної місії, ідеологізація корпоративних цінностей, створення культів лідерів, жорстка регламентація зовнішньої ідентичності можуть призводити до деформації особистісної автономії, емоційного вигорання і конфліктів між індивідуальним та нав'язаним смислом. Тому важливо розглядати універсальну формулу релігії не як інструмент «маніпулятивного управління», а як модель, яка дозволяє проектувати такі середовища, де підтримується гідність, суб'єктність і

внутрішній розвиток людини, при цьому чітко відзеркалюючи систему її природного світогляду.

Висновки: Узагальнюючи викладене, можна констатувати, що релігійні системи історично виступають найпоспідовнішими й найопрацьованішими формами організації світоглядної свідомості. Їхня універсальна структурна формула відображає глибинні психологічні потреби людини в сенсі, порядку, належності, моральних орієнтирах і трансцендентних аспектах. Виокремлення цієї формули, її опис у термінах інтегрованих психологічних механізмів і аналіз можливостей перенесення в інші сфери (зокрема, в освітні та організаційні контексти) відкриває перспективи для створення таких середовищ, у яких світоглядна свідомість особистості не лише формується, а й підтримує її внутрішню цілісність, стійкість і здатність до відповідального вибору в умовах складної соціальної реальності.

Література:

1. Александров Ю. В. Проблеми професіоналізації та професійної деформації співробітників органів внутрішніх справ // *Право і Безпека*. 2012. № 4. С. 323-328.
2. Бандурка О.М. Професійна етика працівників органів внутрішніх справ: навч. посібник. Харків: Вид-во НУВС, 2001. 220 с.
3. Ващенко І.В. Конфлікти: сучасний стан, проблеми та напрямки їх вирішення в органах внутрішніх справ. Х.: Національний університет внутрішніх справ, 2002. 256 с.
4. Кісіль Р.-В. В. Ідентифікація професійної стагнації та проявів деформації особи працівника ОВС як методика ранньої превенції корупційних правопорушень // *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2013. Вип. 2. С. 261-270.
5. Ісаков Р.І., Герасименко Л.О. Синдром емоційного вигорання // *Журнал «Нейро NEWS: психоневрологія та нейропсихологія»*. 2024. №5-6 (151). С. 24-27.
6. Литвинова, А., & Кожедуб, О. (2021). Синдром емоційного вигорання у військовослужбовців учасників бойових дій. // *Збірник наукових праць ЛОГОС*. С.39-40. <https://doi.org/10.36074/logos-01.10.2021.v2.14>
7. Maschak S. Professional burnout of a personality as a sociopsychological problem. *Naukovyi visnyk Lviv State University of Internal Affairs*. 2012. Vol. 2, № 1. P. 444-52. URL: https://www.lvduvs.edu.ua/documents_pdf/visnyky/nvsp/02_2012_1/12msospp.pdf.
8. Берегова Н. П., Джигун Л. М. Особистісна тривожність психолога та її вплив на результативність професійної діяльності // *Науковий журнал «Психологічні травелогі»*, 2021, № 1. С.30-38.
9. Томчук С.М., Томчук М.І. Психологія тривоги, страху та агресії особистості в освітньому процесі : монографія. Вінниця: КВНЗ «ВАНУ», 2018. 200 с.
10. Мойсєєва, О. (2019). Психологічний аналіз проблеми агресії // *Збірник наукових праць «Проблеми сучасної психології»*, (7). <https://doi.org/10.32626/2227-6246.2010-7.%p>

References

1. Aleksandrov, Yu.V. (2012). Problemy profesionalizatsii ta profesiinoi deformatsii spivrobotnykiv orhaniv vnutrishnikh sprav [Problems of professionalization and professional deformation of internal affairs officers]. *Pravo i Bezpeka — Law and Security*, 4, 323-328. [In Ukrainian].

2. Bandurka, O.M. (2001). *Profesiina etyka pratsivnykiv orhaniv vnutrishnikh sprav: Navchalnyi posibnyk* [Professional ethics of internal affairs officers: A textbook]. Vydavnytstvo NUVS. [In Ukrainian].
3. Vashchenko, I.V. (2002). *Konflikty: suchasnyi stan, problemy ta napriamky yikh vyrishennia v orhanakh vnutrishnikh sprav* [Conflicts: Current state, problems, and directions for their resolution in internal affairs bodies]. Natsionalnyi universytet vnutrishnikh sprav. [In Ukrainian].
4. Kasil, R.-V.V. (2013). Identyfikatsiia profesiinoi stahnatsii ta proiaviv deformatsii osoby pratsivnyka OVS yak metodyka rannoї preventsii koruptsiinykh pravoporushen [Identification of professional stagnation and manifestations of deformation in internal affairs employees as a method of early prevention of corruption offenses]. *Naukovyi visnyk Lvivskoho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav*, 2, 261-270. [In Ukrainian].
5. Isakov, R.I., & Herasymenko, L.O. (2024). Syndrom emotsiinoho vyhorannia [Emotional burnout syndrome]. *Neuro NEWS: Psykhonevrolohiia ta neiropsykholojiia*, 5/6(151), 24-27. [In Ukrainian].
6. Lytvynova, A., & Kozhedub, O. (2021). Syndrom emotsiinoho vyhorannia u viiskovosluzhbovtziv uchasykiv boiovykh dii [Emotional burnout syndrome in combatant military personnel]. *Zbirnyk naukovykh prats "LÓGOS"*, 39-40. <https://doi.org/10.36074/logos-01.10.2021.v2.14> [In Ukrainian].
7. Maschak, S. (2012). Professional burnout of a personality as a sociopsychological problem. *Naukovyi visnyk Lvivskoho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav — Scientific Bulletin of Lviv State University of Internal Affairs*, 2(1), 444-452. https://www.lvduvs.edu.ua/documents_pdf/visnyky/nvsp/02_2012_1/12msospp.pdf
8. Berehova, N.P., & Dzhyhun, L.M. (2021). Osobystisna tryvozhnist psykholoha ta yii vplyv na rezultatyvnist profesiinoi diialnosti [Personal anxiety of a psychologist and its impact on professional effectiveness]. *Psykhologichni travelohy — Psychological travelogues*, 1, 30-38. [In Ukrainian].
9. Tomchuk, S.M., & Tomchuk, M.I. (2018). *Psykholojiia tryvohy, strakhu ta ahresii osobystosti v osvithnomu protsesi: Monohrafiia* [Psychology of anxiety, fear, and aggression of personality in the educational process: A monograph]. KVNZ "VANO". [In Ukrainian].
10. Moiseieva, O. (2019). Psykhologichnyi analiz problemy ahresii [Psychological analysis of the problem of aggression]. *Problemy suchasnoi psykholohii — Problems of Modern Psychology*, 7. <https://doi.org/10.32626/2227-6246.2010-7.%p> [In Ukrainian].